

Konferencja naukowa Kreatywność w edukacji muzycznej

40-lat specjalności Rytmika na UMFC

PROGRAM KONFERENCJI

27 października 2023, piątek

Sala audytoryjno-kinowa im. Karola Szymanowskiego

10.30 - Uroczyste otwarcie konferencji *Kreatywność w edukacji muzycznej*

10.45-11.15 - *W co grają dźwięki?* Koncert piosenek i improwizacji w wykonaniu uczniów ZPSM nr 4 im. Karola Szymanowskiego w Warszawie

11.15-11.30 - przerwa

Konferencja naukowa *Kreatywność w edukacji muzycznej*

Sala audytoryjno-kinowa im. Karola Szymanowskiego

11.30-12.10 - dr hab. Magdalena Stępień, prof. UMFC, dr Agnieszka Widlarz, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie
Z perspektywy stulecia. Rytmika w Warszawie w latach 1908-2023

12.10-12.30 - dr Katarzyna Forecka-Waśko, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu
Rytmika z głośnika; historia radiowych audycji umuzykalniających Marii Wieman

12.30-13.15 - *Zajęcia umuzykalniające Marii Wieman*,
film z archiwum Katedry Rytmiki i Improwizacji Fortepianowej UMFC

13.15-13.30 - dyskusja

Foyer Sali Koncertowej UMFC

13.30 - Otwarcie wystawy *Z perspektywy stulecia. Rytmika w Warszawie 1908-2023*

Autorki wystawy: dr Agnieszka Widlarz, dr hab. Magdalena Stępień, prof. UMFC, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie

13.40-14.00 - przerwa

Sala audytoryjno-kinowa im. Karola Szymanowskiego

14.00-14.20 – prof. dr hab. Anna Galikowska-Gajewska, Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku

Autorski system kodyfikacji ruchowej jako kreatywny sposób kształcenia muzycznego dzieci

14.20-14.40 – dr Joanna Lange, Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu

Zastosowanie stylizacji w kreowaniu ruchu i przestrzeni na przykładzie choreografii muzyki wybranych części suity Abdelazer H. Purcella

Warsztaty

Sala Rytmiki i Tańca

11.30-13.00 – as. mgr Agata Pankowska, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie

Świadomość ruchu w improwizacji tanecznej cz. I

13.30- 15.00– as. mgr Marta Bogustawska, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie

Głos – gest – grawitacja – warsztat muzyczno-ruchowy z elementami improwizacji wokalne

Sala Koncertowa UMFC

17.30 – Koncert interpretacji ruchowych utworów muzycznych i improwizacji fortepianowych w wykonaniu studentów i pedagogów ośrodków akademickich z Krakowa, Łodzi, Poznania i Warszawy

28 października 2023, sobota

Sala audytoryjno-kinowa im. Karola Szymanowskiego

10.00-10.30 – dr hab. Alicja Gronau-Osińska, prof. UMFC, mgr Magdalena Gruziel, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie

Barbara Turska – życie i działalność

10.30-10.50 – Fragmenty filmów z kursów rytmiki prowadzonych przez Barbarę Turską

10.50-11.10 – dr hab. Anna Ignatowicz-Glińska, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie
Rytmika. Moja droga do kompozycji

11.10-11.20 – przerwa

11.20-11.40 – dr Monika Sojka, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka w Warszawie
Muzyka przestrzenna Zygmunta Krauze w kontekście interpretacji ruchowej

11.40-12.00 – mgr Anna Dańda, Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie
W świetle rozważań nad sceniczną plastique animée

12.00-12.20 – dr hab. Marzena Kamińska, Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku
Wizualizacja wybranych kompozycji minimalistycznych Tomasza Sikorskiego w interpretacjach ruchowych

12.20-12.40 – dr Julia Kosk-Wojciechowska, Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie
Sztuczna kreatywność czy kreatywna sztuka?

12.40-13.00 – Dyskusja

13.00 – Zakończenie Konferencji

Warsztaty

Sala Rytmiki i Tańca

10.00-10.45 – dr Agnieszka Widlarz, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie
Rytmika na dzień dobry

10.45-12.00 – as. mgr Agata Pankowska, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie

Świadomość ruchu w improwizacji tanecznej cz. II

12.00-12.45 – dr Monika Sojka, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie

Przestrzeń muzyki - przestrzeń ruchu

13.00-15.00 – Spotkanie absolwentów specjalności Rytmika UMFC w klubie GAMA

40 lat specjalności Rytmika na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie

W bieżącym roku akademickim specjalność rytmika naszej uczelni obchodzi jubileusz 40-lecia. Warto przypomnieć, że uruchomienie studiów dziennych w zakresie rytmiki było procesem wieloletnim, efektem pracy koncepcyjnej i organizacyjnej wielu osób. Obchodzony w tym roku jubileusz warszawskiej rytmiki jest okazją do przypomnienia historii specjalności, do upamiętnienia tych, których działalność miała bezpośredni wpływ na rozwój tej dyscypliny w UMFC.

Po II wojnie światowej rytmika, jako wszechstronna metoda wczesnego kształcenia muzycznego, znalazła zastosowanie w polskim systemie szkolnictwa artystycznego oraz w przedszkolach, ogniskach muzycznych i domach kultury. Stała się też przedmiotem obowiązkowym w szkołach muzycznych I stopnia, zaistniała więc potrzeba kształcenia w tej dziedzinie wykwalifikowanej kadry. Początkowo dokonywało się to podczas kursów nauczycieli rytmiki, następnie otworzono pierwsze wydziały rytmiki w szkołach muzycznych II stopnia. Istotnym problemem był jednak brak wyższych studiów w tej dziedzinie, jedyna istniejąca wówczas w PWSM w Łodzi Sekcja Rytmiki nie zaspokajała potrzeb całego kraju.

Pierwsze projekty powołania specjalności rytmika przy Wydziale Wychowania Muzycznego w warszawskiej PWSM były przygotowane już w roku 1974, nie spotkały się jednak z zainteresowaniem Wydziału. W związku z tym z inicjatywy ówczesnego kierownika Pracowni Pedagogicznej Katedry Teorii Muzyki, doc. Wojciecha Jankowskiego, powołano Eksperymentalny Warsztat Rytmiki. Jednym z zadań EWR, który formalnie był jednostką badawczą w ramach Pracowni, miało być opracowanie koncepcji studiów w zakresie rytmiki.

Zainteresowanie metodą rytmiki w Pracowni Pedagogicznej PWSM w Warszawie wiązało się z osobistymi doświadczeniami doc. Wojciecha Jankowskiego, który podczas pisania pracy magisterskiej na temat problemów pedagogicznego kształcenia muzyków pod kierunkiem prof. Bogdana Suchodolskiego na Uniwersytecie Warszawskim zetknął się po raz pierwszy ze środowiskiem rytmiczek. Jak wspominał:

Była to dla mnie najciekawsza grupa uczniów i pedagogów: bardzo dobrze wykształcona muzycznie i zainteresowana pedagogiką, podczas gdy nie można było tego powiedzieć o innych (w szkołach muzycznych nie było zainteresowania pedagogiką i do dzisiaj jest niewielkie). Poza tym znalazłem w rytmice upostaciowienie idei „szkoły aktywnej”. Rytmika nie jest niczym innym, jak aktywnym słuchaniem muzyki; żeby wiedzieć, co jest naprawdę w utworze, trzeba to wyrazić ruchem – i to jest echo tzw. pedagogiki aktywnej, a nawet, tzw. szkoły pracy. (...) Wszystko to znalazłem w rytmice i dlatego, gdy w Katedrze Teorii Muzyki otworzono Pracownię Pedagogiczną, pomyślałem, że trzeba tam otworzyć kierunek rytmiki, bo jest on najściślej związany z pojęciem nowocześnie rozumianej pedagogiki muzycznej, a zwłaszcza z rozumieniem jak gdyby „podstaw” tej pedagogiki*.

Stworzenie przestrzeni dla działań Eksperymentalnego Warsztatu w ramach Pracowni Pedagogicznej PWSM w Warszawie było szansą na rozwój rytmiki i wypracowanie koncepcji studiów wyższych w tym kierunku. Nie byłoby to możliwe, gdyby nie pionierska działalność Barbary Turskiej i Szábolcsa Esztényiego. Eksperymentalny Warsztat Rytmiki od początku swego istnienia był bowiem ich wspólnym dziełem: Turska pełniła funkcję kierownika Warsztatu, Esztényi był jej najbliższym współpracownikiem. Twórcze biografie obojga pedagogów są więc ściśle związane najpierw z działalnością EWR, a później z Sekcją Rytmiki w warszawskiej AMFC.

Barbarę Turską (1931–2022) należy zaliczyć do najwybitniejszych postaci polskiej rytmiki. Jej zainteresowanie rytmiką zrodziło się pod wpływem kontaktu z Jadwigą Grafczyńską, przedstawicielką przedwojennej szkoły rytmiki Janiny Mieczysławskiej i Adolfiny Paszkowskiej, z którą Turska zetknęła się w PSM II st. im. F. Chopina w Warszawie. Pracę pedagogiczną Barbara Turska zaczęła, będąc studentką II roku Sekcji Teorii warszawskiej PWSM. W swojej karierze była związana ze szkolnictwem muzycznym wszystkich szczebli. Brała także udział w tworzeniu programów nauczania dla szkół muzycznych. Jest autorką wielu cenionych prac teoretycznych w dziedzinie rytmiki.

Szábolcs Esztényi (ur. 1939) to znakomity węgierski pianista, improwizator, kompozytor i pedagog, zamieszkały od 1969 roku w Polsce.

* A. Kotodziej, *O działalności Eksperymentalnego Warsztatu Rytmiki (1974–1986) w AMFC*, praca magisterska napisana pod kierunkiem Wojciecha Jankowskiego przy konsultacji Alicji Groanu-Osińskiej [maszynopis], AMFC Warszawa 1998, s. 11.

Studiował w warszawskiej PWSM, gdzie ukończył z wyróżnieniem klasę fortepianu prof. Margerity Trombini-Kazuro oraz klasę kompozycji prof. Witolda Rudzińskiego. Jest laureatem I Konkursu Improwizacji Fortepianowej (1968). Jako kameralista, solista, kompozytor i improwizator ma na swoim koncie wiele koncertów w kraju i za granicą.

W swoim dorobku posiada wiele nagrań. Większości melomanów Szabolcs Esztényi jest znany przede wszystkim jako kompozytor i wykonawca muzyki współczesnej (utwory Kazimierza Serockiego, Tomasza Sikorskiego, Witolda Lutosławskiego, Pawła Szymańskiego).

Od roku 1972 zajmuje się nauczaniem improwizacji w PSM II st. im. F. Chopina w Warszawie. W latach 1974–1986 był związany z EWR, a w latach 1983–2021 ze specjalnością Rytmika UMFC (wcześniej AMFC), jako pedagog improwizacji fortepianowej. Prowadził też zajęcia improwizacji fortepianowej dla pianistów na warszawskiej uczelni.

W roku 1988 otrzymał medal ZKP za popularyzację polskiej muzyki współczesnej, w roku 1989 nagrodę „Orfeusz” przyznaną przez sekcję krytyków SPAM, a w roku 1993 doroczną nagrodę ZKP. Jest również wykonawcą wyróżnionej nagrody Fryderyka'97 płyty z utworami Pawła Szymańskiego. W roku 2009 został odznaczony przez Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej. Dowodem uznania dla jego pracy pedagogicznej i twórczości artystycznej jest doktorat honoris causa UMFC, który otrzymał w roku 2017.

Eksperymentalny Warsztat Rytmiki, prowadzony przez dwie wybitne osobowości artystyczne: Barbarę Turską i Szabolcsa Esztényiego, był miejscem przepelnionym twórczą atmosferą, przyciągał więc wiele osób zainteresowanych muzyką i ruchem. W próbach zespołu uczestniczyły uczennice Barbary Turskiej ze szkoły średniej, a także wiele innych osób. Trzon zespołu przez szereg lat stanowiły: Katarzyna Tomaszewicz, Katarzyna Bąkowska, Teresa Chlebus, Aldona Gąssowska, Lidia Okołodowicz. Szczególną rolę w Warsztacie pełniła Alicja Gronau – uczennica Barbary Turskiej i Szabolcsa Esztényiego w PSM II st. im. F. Chopina, następnie absolwentka warszawskiej PWSM w klasie kompozycji prof. Wojciecha Borkowskiego, która jako asystentka Barbary Turskiej była osobą odpowiedzialną za teoretyczno-badawczą stronę działań Warsztatu.

Prace zapoczątkowane w EWR doprowadziły ostatecznie do powstania studiów na specjalności rytmika w AMFC, ale droga do tego celu nie była

ustana różami. W kolejnych latach przygotowano kilka projektów studiów, żaden z nich jednak nie zyskał akceptacji władz uczelni. Stało się to dopiero w roku 1983. Projekt studiów stacjonarnych w zakresie rytmiki przedłożono ówczesnemu rektorowi prof. dr. hab. Andrzejowi Rakowskiemu w maju 1983 roku. Decyzja w sprawie powołania studiów w Sekcji Rytmiki zapadła na posiedzeniu Senatu Uczelni w dniu 8 czerwca 1983 roku, a pierwsze w historii egzaminy wstępne na rytmikę odbyły się we wrześniu tego samego roku. Początkowo (w latach 1983–1988) sekcja istniała przy Instytucie Pedagogiki Muzycznej AMFC. Następnie w roku 1989 przeniesiono rytmikę jako odrębną sekcję na Wydział Wychowania Muzycznego. Obecnie rytmika jest specjalnością na kierunku edukacja artystyczna w dziedzinie sztuki muzycznej na tym samym V Wydziale (dziś jest to Wydział Edukacji Muzycznej, Chóralistyki i Rytmiki).

W pierwszych latach funkcjonowania sekcji najważniejszą rolę w tworzeniu jej potencjału dydaktyczno-artystycznego odegrali przede wszystkim: Barbara Turska, Szábolcs Esztényi, a także Barbara Małkowska-Specjał, Alicja Gronau-Osińska i prowadząca metodykę nauczania rytmiki w przedszkolu z praktyką Maria Wieman. Jednym z najciekawszych przedsięwzięć zorganizowanych przy współpracy z IPM w czasie tego pierwszego okresu działania sekcji było sympozjum „Kreatywność w kształceniu muzycznym” (1985), którego gościem honorowym był ówczesny dyrektor Instytutu Dalcroze’a w Genewie Dominique Porte. Innym ważnym wydarzeniem zorganizowanym także we współpracy z IPM było sympozjum „Rola improwizacji w kształceniu muzycznym” (1989).

W roku 1989 swą pracę dydaktyczną w AMFC zakończyła Barbara Turska. Po jej odejściu na czele sekcji stanęła Barbara Małkowska-Specjał, absolwentka Akademii Muzycznej w Łodzi i kierowniczka wydziału rytmiki w Państwowej Szkole Muzycznej II stopnia im. J. Elsnera w Warszawie. Barbara Małkowska prowadziła sekcję, a później specjalność rytmika UMFC, do odejścia na emeryturę w roku 2017. Profil studiów i kierunek działań muzyczno-ruchowych wypracowany w okresie, gdy kierowała specjalnością, jest w dużym stopniu kontynuowany również dziś.

Ważną gałęzią kształcenia na specjalności rytmika była od samego początku improwizacja fortepianowa. Wiąże się to z osobą prof. Szábolcsa Esztényiego, który stworzył metodę nauczania improwizacji fortepianowej ściśle odpowiadającą potrzebom rytmiki, ale uniwersalną na tyle, że można

stosować ją w kształceniu różnych specjalności i na różnych etapach nauczania. Metodyka nauczania improwizacji fortepianowej na specjalności rytmika w UMFC nadal odwołuje się i korzysta z osiągnięć prof. Esztényiego, który zakończył współpracę z uczelnią w roku 2021.

Specjalność rytmika wspierana jest merytorycznie przez jednostkę o charakterze badawczym – Katedrę Rytmiki i Improwizacji Fortepianowej. W skład katedry wchodzi: dr hab. Magdalena Stępień, pełniąca obecnie funkcję kierownika Katedry, dr hab. Anna Ignatowicz-Glińska, ad. dr Agnieszka Widlarz, as. mgr Marta Bogustawska oraz as. mgr Agata Pankowska. Katedra prowadzi badania dotyczące teoretycznego aspektu metody rytmiki. Badania dotyczą takich zagadnień jak: interpretacja ruchowa w metodzie rytmiki jako środek przekazu formy dzieła muzycznego, relacje między muzyką a ruchem w metodzie rytmiki Dalcroze’a, multimedia w interpretacji ruchowej. Najważniejszym obecnie kierunkiem prac w Katedrze są badania dotyczące historii rytmiki w Polsce w latach 1907–1939. Członkowie Katedry uczestniczą czynnie w specjalistycznych konferencjach związanych z metodą rytmiki w kraju i za granicą. Biorą udział w międzynarodowych kongresach rytmiki organizowanych przez Instytut Dalcroze’a w Genewie, konferencjach Dalcroze Studies, uczestniczą też w ogólnopolskich konferencjach naukowych organizowanych przez akademickie ośrodki rytmiki w Łodzi, Poznaniu, Gdańsku i Katowicach. Cyklicznym wydarzeniem organizowanym przez Katedrę jest konferencja „Kreatywność w edukacji muzycznej”, która cieszy się dużym zainteresowaniem w środowisku pedagogów rytmiki. Zadaniem Katedry jest również stała opieka merytoryczna nad przebiegiem kształcenia w ramach studiów I i II stopnia na specjalności rytmika, polegająca między innymi na weryfikacji i systematycznym unowocześnianiu planów studiów, które – oprócz przedmiotów ogólnomuzycznych – obejmują przedmioty specjalistyczne takie jak: rytmika, improwizacja fortepianowa, technika ruchu, kompozycja ruchu, zespoły rytmiki oraz całą pulę przedmiotów metodycznych.

Swoje inicjatywy podejmują też studenci. W roku akademickim 2012/2013 zainaugurowało działalność koło naukowo-artystyczne studentów specjalności rytmika „Anakruza”. W ostatnim czasie najważniejszą inicjatywą, w którą włączyło się koło, jest cykliczne prowadzenie koncertów Matego

Uniwersytetu Muzycznego, koordynowanych przez pedagoga specjalności i opiekuna koła Agnieszkę Widlarz.

Wśród wykładowców związanych przez minione 40 lat z nauczaniem przedmiotów zawodowych na specjalności rytmika należy wymienić między innymi współtwórców specjalności: Barbarę Turską, Szabolcsa Esztényiego, Alicję Gronau; kontynuatorów ich działalności: Barbarę Małkowską-Specjał, Małgorzatę Bisińską-Pawińską, Wojciecha Kaletę, Magdalenę Stępień; kolejne pokolenie pedagogów: Magdalenę Wajzner-Barską, Agnieszkę Widlarz, Monikę Sojkę, oraz pokolenie najmłodsze: Agatę Pankowską, Martę Bogustawską, Magdę Grabowską-Wactawek, Zuzannę Kupidurę i Tomasza Pawłowskiego. Należy też wspomnieć o pedagożkach tańca związanych ze specjalnością: Zofii Rudnickiej, Aleksandrze Dziurosz, Klaudii Carlos i Małgorzacie Kucharskiej.

Ważnym wydarzeniem specjalności są doroczne dyplomy licencjackie i magisterskie. W ramach dyplomu student ma za zadanie przedstawić interpretację ruchową dwóch utworów muzycznych. Koncert wypełniają również improwizacje fortepianowe studentów oraz zadania muzyczno-ruchowe w oparciu o improwizację instrumentalną. Studia kończy również krótki recital improwizacji fortepianowej każdego ze studentów. W skład dyplomu wchodzi także przeprowadzenie lekcji rytmiki w szkole muzycznej II stopnia.

Do dnia dzisiejszego studia na specjalności rytmika ukończyło ponad 150 osób. Większość z nich związała swoje zawodowe życie z rytmiką, ale w gronie absolwentek specjalności znajdują się także kompozytorki, piosenkarki, choreografki, tancerki i dziennikarki muzyczne. Wiąże się to ściśle ze specyfiką rytmiki, jej potencjałem do kształcenia wielu różnych dyspozycji i umiejętności człowieka. Równocześnie cieszy fakt, że zdecydowana większość osób kończących studia swoją przyszłość wiąże z szeroko rozumianą pedagogiką muzyczną. Uniwersalne wartości, jakie niesie z sobą rytmika, są dzięki nim przekazywane kolejnym pokoleniom dzieci i młodzieży.

dr hab. Magdalena Stępień, prof. UMFC

dr Agnieszka Widlarz

